

Nakon dvije godine napornih pregovora i dogovora, 29. ožujka iduće godine Brexit će biti okončan. Tog dana, kako sada stvari stoje, Velika Britanija definitivno napušta EU zahvaljujući volji birača koji su se prije dvije godine, doduše tijesnom većinom, odlučili za istupanje iz Unije u kojoj su proveli više od 40 godina.

▼ **Tko je u tom cijelom procesu izlaska UK-a iz EU-a više dobio, tko izgubio?**

- Koliko god u Britaniji bila popularna metafora o razvodu lošeg braka, jasno je da će na kraju ovog procesa gubitnici biti svi, ali da će najveći dio gubitnika biti na britanskoj strani. Velika Britanija lider je globalizacije, njezina ekonomija prva je u vrijeme Margaret Thatcher gasila neproduktivne industrijske sektore, suočila se s bolnim gubitkom brojnih proizvodnih radnih mjesta, ali je razvijala nove industrije, na primjer onu financijsku. Londonska burza i londonski City dosad su bili važan dio europske financijske industrije, ali Brexit je već doveo do najava selidbe dijela radnih mjesta s najvećom dodanom vrijednošću iz Londona u Irsku, a Frankfurtska burza, koja je vlasnički povezana s Londonom, mogla bi biti veliki dobitnik Brexita.

EUROPA BEZ LIDERA

▼ **Britanska premijerka Theresa May optimistična je, no drugi nisu, ni u njezinoj vladi. Napustili su je i neki od ministara, a oporba zaziva njezino odstupanje s vlasti. Je li May učinila što je mogla, koliko je bila prisiljena na kompromise u pregovorima s EU-om i hoće li je to koštati premijerskog položaja i položaja u stranci?**

- Britanska premijerka May optimistična je zato što svaki premijer mora uvjeravati svoje sugrađane u ispravnost svojih politika i u to da one neće donijeti negativne posljedice. Premijerka May, međutim, posve sigurno, osobno nije optimistična, sigurno ne očekuje neke posebne pozitivne eksternije od istupanja Britanije iz Unije jer inače sama ne bi bila među onima koji su ostali u manjini i podupirali ostanak Britanije u Uniji. Zanimljivo je da će vam gotovo svaki britanski diplomat u neformalnom razgovoru reći kako je on sam glasovao protiv istupanja iz Unije, a premijerka May uvijek ima problema kad "izgubi" ministra za Brexit. Nije lako naći razborita političkog čovjeka, a takve želite u svojoj vladi, koji je javno opredijeljen za Brexit, koji se javno deklarirao da je na referendumu glasovao za istupanje Britanije iz Unije, a nelogično je da proces istupanja vodi netko tko se tom procesu iz srca protivi.

▼ **Ukupno uzevši, kako se Brexit uopće mogao dogoditi zemlji s takvim uređenim, tradicionalnim parlamentarizmom? Koliko su tadašnji zagovaratelji Brexita poput Camerona forsirali referendum s figom u džepu nadajući se da on neće proći i da će UK ostati u EU-u?**

DAVOR GJENERO

POLITOLOG I NEZAVISNI POLITIČKI KONZULTANT IZ ZAGREBA

Hrvatska nema razloga za strah, bit će najmanje pogodena Brexitom

// USPOREDNI INTERVJU //

- David Cameron malo se "zaigrao" nakon fantastične pobjede na referendumu u Škotskoj u rujnu 2014. godine. Tada je igrao u skladu s britanskom parlamentarnom tradicijom, otprilike onako kako je prema Škotskoj odigrao Tony Blair. Prema zakonu iz 1998., nakon parlamentarnih izbora 1999., Blair je omogućio formiranje škotske vlade, najprije pod imenom Scottish Executive, i time dao izvršnu dimenziju škotskoj autonomiji, čime je bitno smanjen pritisak za izdvajanje Škotske iz Ujedinjenog kraljevstva. Cameron je 2014. postupio slično: javno je objavio da će Britanija poštovati rezultat referenduma o neovisnosti Škotske, što su ga raspisale lokalne vlasti, ali da će, ako Škoti izglasuju neovisnost, inzistirati na brzom razdruživanju, pri čemu bi Škotska ostala i bez članstva u Europskoj uniji, ali i bez prava na daljnju upotrebu funte, dakle u najkraćem mogućem roku bila bi isključena iz britanskog monetarnog sustava. Pritom, zbog europskih pravila, Škotska ne bi mogla računati na brzi proces "vraćanja" u Uniju, iako je potpuno preuzela *acquis*, a isto tako korištenje funtom ne bi mogla zamijeniti pristupanjem u europsku monetarnu uniju i uvesti euro.

Odsutnost prijetnje represijom, kakvu su španjolski premijer Mariano Rajoy, ali i španjolski kralj rabili prema Kataloniji, ali i pokrenuli sprječavajući provođenje referenduma, otklonila je izbornu ponašanje Škotske koje bi bilo zasnovano na prkosu i emotivnom odlučivanju, a potaknulo je racionalno promišljanje. Nažalost, Cameronova taktika kojom je 2015. izborio novi mandat sastojala se od obećanja referenduma o istupanju Britanije iz Unije. Kratkoročno mu je to obećanje osiguralo novi mandat, ali su tada Kairosov čuperak uhvatili populistički demagozi, poput Nigela Faragea i njegova UKIP-a, i neodgovornom retorikom i ispraznim, neutemeljenim obećanjima, ali i rezignacijom racionalnog dijela biračkog tijela izborili tijesnu većinu na referendumu. Osim Cameronove "zaigranosti", lošem je rezultatu pridonijela i neodgovorna politika socijaldemokratskog vodstva, prije svega lijeva demagogija Jeremyja Corbynja. Unatoč tome što je većini racionalnih aktera u političkoj areni odmah bilo jasno da je donesena loša odluka, povratka nije bilo. Jedino što je Theresa May preostalo, bilo je izboriti se za što "mekši" Brexit. Naime, premijerka May od početka je u pregovorima o Brexitu u *lose-lo* se poziciji, i toga je cijelo vrijeme bila svjesna. Na kraju je morala pristati na model u kojemu Britanija ostaje na neki način "poslušna" prema Uniji, a da više nema prava glasa ni mogućnosti utjecaja na odluke koje se u Bruxellesu donose.

▼ **Može li se u dogledno vrijeme očekivati još neki referendum u svezi s izlaskom iz EU-a i kod kojih država članica?**

- Ne čini se vjerojatnim da bi jedina racionalno vodena država mogla sigurnost članstva u EU-u zamijeniti nesigurnošću "potpunoga suvereniteta". Pogotovo zato što će Brexit pratiti ozbiljni problemi u uspostavljanju takvog potpunog suvereniteta. Naime, prode li model Brexita kakav je vlada Theresa May dogovorila s Unijom, ostaju meke granice između Sjeverne Irske i Republike Irske. Ondje se vidi kako je EU i danas mirovni proces, jer je permanentni građanski rat mogao biti zaustavljen samo zahvaljujući tome što su oba politička entiteta na Otoku bila dijelom EU-a. Hoće li Britanija uspostaviti svoj suverenitet na dijelu teritorija koji želi ostanak u Uniji, koji je morem odijeljen od Britanije, a samo mekom granicom odvojen od Republike Irske, ostaje vidjeti. Škoti su na referendumu oduštili od samostalnosti zato što im je članstvo u EU-u bilo visoka vrijednost, a sada samostalnost za njih može biti ono isto što je bila za Hrvasku i Sloveniju, i što su slovenski postkomunisti efektivno zapakirali sloganom - Evropa zdaj (Evropa odmah sada). Dakle, pitanje je koliko je put iz Europske unije doista put prema "punoj afirmaciji državnog suvereniteta" ili prema eroziji i države i tog suvereniteta. (D.J.) ■

▼ **Kakva će biti budućnost EU-a bez Ujedinjenog Kraljevstva, i obratno, gdje će biti najviše problema u godinama koje slijede u ekonomiji, na tržištu...?**

- EU još uvijek nije potrošio svoj potencijal, ni kao mirovni projekt, ni kao projekt ekonomskog razvoja. Bez Britanije će ponekad biti lakše donositi odluke, ali snaga Unije bit će manja. Fondovi će ostati bez kontribucija

bogate i goleme zemlje članice, ali to neće biti najveći problem Unije. Problemi vodstva bez velikih vizija, vrlo skromnih kapaciteta današnjih europskih lidera, od gospođe Merkel nadalje, glavni su problemi suvremenog EU-a, u kojemu više nema ni političatelja poput Schumana, ni velikih umova i upravljača, poput Waltera Hallsteina, a niti poslovnih lidera poput Jeana Monetta. Uskogrudna i ograničenost na promišljanje u odsjecima od četiri godine trajanja mandata pogubna je za Uniju daleko više od Brexita.

GUBITNICI I DOBITNICI

▼ **Hrvatska je pouzdana članica EU-a, no koliko će i u kojim područjima (ekonomija, vizni režim, zapošljavanje na Otoku...) izlazak Britanije iz EU-a naštetiti našoj zemlji?**

- Tek ćemo vidjeti kako će izgledati iduća fiskalna perspektiva EU-a, ali je sigurno da s manje fiskalnih prihoda, zbog istupanja Britanije, a s povećanim troškovima, zbog sve skuplje zaštite vanjskih granica i zbog problema migracija, EU mora postati fiskalno restriktivniji, a to znači da će Hrvatska još teže povlačiti sredstva iz europskih fondova, a da će takozvani *matching funds* morati biti sve veći. Cinično, Hrvatska će kao najmlađa članica EU-a, koja je do sada najmanje i profitirala od članstva, u svim ostalim aspektima, osim u fiskalnom, biti i najmanje pogodena istupanjem Britanije, a još cyničnije, hrvatska politička klasa dobitnik je Brexita, jer se za njezine pripadnike otvorilo jedno novo radno mjesto, dobro plaćeno i prestižno, dodatni mandat za jednog hrvatskog EU parlamentarca.

▼ **Može li se u dogledno vrijeme očekivati još neki referendum u svezi s izlaskom iz EU-a i kod kojih država članica?**

- Ne čini se vjerojatnim da bi jedina racionalno vodena država mogla sigurnost članstva u EU-u zamijeniti nesigurnošću "potpunoga suvereniteta". Pogotovo zato što će Brexit pratiti ozbiljni problemi u uspostavljanju takvog potpunog suvereniteta. Naime, prode li model Brexita kakav je vlada Theresa May dogovorila s Unijom, ostaju meke granice između Sjeverne Irske i Republike Irske. Ondje se vidi kako je EU i danas mirovni proces, jer je permanentni građanski rat mogao biti zaustavljen samo zahvaljujući tome što su oba politička entiteta na Otoku bila dijelom EU-a. Hoće li Britanija uspostaviti svoj suverenitet na dijelu teritorija koji želi ostanak u Uniji, koji je morem odijeljen od Britanije, a samo mekom granicom odvojen od Republike Irske, ostaje vidjeti. Škoti su na referendumu oduštili od samostalnosti zato što im je članstvo u EU-u bilo visoka vrijednost, a sada samostalnost za njih može biti ono isto što je bila za Hrvasku i Sloveniju, i što su slovenski postkomunisti efektivno zapakirali sloganom - Evropa zdaj (Evropa odmah sada). Dakle, pitanje je koliko je put iz Europske unije doista put prema "punoj afirmaciji državnog suvereniteta" ili prema eroziji i države i tog suvereniteta. (D.J.) ■

O d 2008. do 2016. godine dr. sc. Josip Glaurdić radio je na Sveučilištu u Cambridgeu u Engleskoj, a trenutno je profesor političkih znanosti na Sveučilištu u Luksemburgu i nositelj Starting Granta vrijednog 1,5 milijuna eura Europskog istraživačkog vijeća (ERC).

▼ **Nakon što je britanska vlada tijesno - 11:18 - prihvatila dogovor s Bruxellesom o sporazumu o izlasku iz članstva u EU-u i nacrt deklaracije o budućim odnosima, mnogi analitičari stanje u Britaniji opisuju kaotičnim i nepredvidljivim. Kakav je Vaš komentar na sve što se sada događa?**

- Bit će okončana jedna faza izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, ali cijeli proces neće biti gotov. Naime, preostaju pregovori o budućem odnosu između Britanije i EU-a koji će također biti mukotrpni i za koje nema nikakvih garancija da će biti uspješni. To vam je kao da je jedan bračni drug prije dvije godine rekao da želi razvod, onda su slijedili dvogodišnji pregovori o detaljima poput podjele imovine. Dana 29. ožujka razvod postaje i služben, ali tek nakon toga predstoje pregovori o skrbništvu nad djecom i zajedničkim aktivnostima u njihovu obrazovanju. Sama činjenica da koristim brakorazvodnu parnicu kao usporedbu može dati odgovor na vaše pitanje tko je dobio, a tko izgubio, pogotovo stoga što je brak između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije bio iznimno plodonosan i pozitivan za obje strane. Brexitom i pregovorima koji su završeni nitko nije dobio. U pitanju je bio samo jedan akrobatski pokušaj kontrole štete.

CAMERONOVO KOCKANJE

▼ **Slijedeći Davida Camerona, May se u kampanji za referendum o Brexitu istaknula frazom "Brexit znači Brexit", ali je pritom zaključila da je London ipak u slabijem položaju u odnosu prema Bruxellesu i da će morati popustiti. Hoće li May preživjeti sadašnji razvoj situacije, kakva joj je budućnost?**

- Teško je reći koja je budućnost Therese May. Zapravo, teško je reći što će se uopće iz ovog izroditi. Sve su opcije još uvijek moguće, uključujući i ostanak Ujedinjenog Kraljevstva u Europskoj uniji nakon mogućeg drugog referenduma. Theresa May imala je iznimno nezahvalan posao vodenja pregovora kako bi postigla nešto u što sama nije vjerovala, odnosno za što je posve točno znala da nije u britanskom nacionalnom interesu. Usto se kroz cijeli proces morala boriti s pobunom u vlastitoj stranici koja joj je na svakom koraku ograničavala manevarski prostor. To sve, naravno, nju ne oslobađa krivnje za cijeli niz pogrešaka koje je napravila - od kampanje protiv Brexita koju je vodila s figom u džepu pa do vrludanja u stvaranju pregovaračke platforme kako

bi povezala nepovezivo. Njezina osnovna pogreška bila je što na samom početku procesa nije rekla kako se mir u Sjevernoj Irskoj ne može garantirati bez otvorene granice koja je osnovni temelj Good Friday sporazuma i kako britansko gospodarstvo mora zadržati potpuni pristup tržištu Europske unije ako se ne želi riskirati katastrofalna kontrakcija. Te obje činjenice znače da je Britaniji zapravo jedina opcija bio *deal* koji otprilike ima Norveška. Na samom početku morala je to jasno reći i istjerati pobunjenike u svojoj stranci na čelac. Umjesto toga, odlučila se na prijevremene izbore, izgubila većinu i postala još više o njima ovisna. Sad joj je jedino ostala nada da ih je, dovodeći ih u vremenski tjesnac, ipak neutralizirala. U idućih nekoliko tjedana vidjet ćemo hoće li u tome uspjeli.

NAJGORI PREMIJER

▼ **Velika Britanija, odnosno Ujedinjeno Kraljevstvo, bez obzira na status monarhije, zemlja je s višestoljetnim demokratski uređenim parlamentarizmom. S obzirom na takvu respektabilnu tradiciju, kako joj se mogao dogoditi Brexit?**

- Brexit se i dogodio velikim dijelom baš zato što je Ujedinjeno Kraljevstvo funkcionalna demokracija gdje građani mogu i o takvim stvarima glasovati. Problem je u tome da se dogodio također i velikim dijelom zbog očiglednog varanja tijekom kampanje za Brexit. U pitanju nisu bili samo propaganda i ksenofobne laži najniže vrste, već i financijske malverzacije koje jasno upućuju na odlučujuću utjecaj stranog kapitala, i to najvjerojatnije ruskog podrijetla. Zapravo je najstrašniji u svemu ovome to s koliko se malo novca postigla nestabilnost cijelog kontinenta i micanje Ujedinjenog Kraljevstva s globalne scene velikih sila. Naravno, veliku krivicu u svemu tome bez sumnje ima David Cameron koji je referendumom želio riješiti pobunu u Konzervativnoj stranci. Kockao se nacionalnim interesima kako bi sebi osigurao čistu situaciju u stranci. Tim potezom ostao će obilježen kao jedan od vjerojatno najgorih premijera u povijesti britanske politike.

▼ **Ujedinjeno Kraljevstvo četrdeset je godina bilo ključan čimbenik stabilnosti Europe, odnosno Europske unije, no sad, nakon izlaska iz Unije, što će se dogodati u godinama koje slijede, o čemu će ovisiti daljnji razvoj situacije?**

- Jako je teško bilo što prognozirati. U pitanju je jedna višedimenzionalna igra šaha u konstantnom pokretu. Nekoliko stvari u sljedeće dvije godine odredit će budućnost kontinenta za iduću generaciju ili dvije. Prvo, kako će proći Brexit? Drugo, hoće li Donald Trump biti ponovo izabran ili će u Washingtonu biti izabrana administracija kojoj je cilj opstanak sjevernoatlantskog saveza, odnosno NATO-a? Treće, koliko duboka će biti iduća

recesija koja svakako dolazi? I konačno, kakav će odgovor na sve to biti u europskim središtima moći, prije svega u Berlinu i Parizu? Mislim da ćemo do kraja 2020. godine znati na čemu smo.

▼ **Gdje je u cijelom tom "razvodu braka" između UK-a i EU-a naša zemlja, Republika Hrvatska, koliko će nam naštetiti Brexit kada razlaz stupi na snagu krajem ožujka iduće godine?**

- Naštetit će prije svega hrvatskim građanima koji žive u Ujedinjenom Kraljevstvu, koji će morati donijeti jako teške odluke. Znam kako im je jer sam i ja, zajedno s obitelji, velikim dijelom upravo zbog Brexita odlučio napustiti Cambridge pretrpše godine. Naštetit će potom i onim političkim snagama u Hrvatskoj koje se protive produbljivanju europskih integracija jer im je upravo Britanija u tomu bila najveći saveznik. S ekonomske strane, mislim da posljedice neće biti značajne, osim u onoj mjeri u kojoj mogući "tvrdi Brexit" dovede do nestabilnosti ili recesije na cijelom kontinentu.

Teško je bilo što prognozirati. U pitanju je jedna višedimenzionalna igra šaha u konstantnom pokretu.

Brexit će naštetiti i hrvatskim građanima koji žive u Ujedinjenom Kraljevstvu, koji će morati donijeti jako teške odluke.

▼ **Hoćemo li nakon Brexita u dogledno vrijeme dobiti i neke druge "exite", odnosno referendume u drugim državama članicama EU-a o izlasku iz Europske unije, o čemu to ovisi?**

- Naravno, to je uvijek moguće očekivati. Sve, još jednom, ovisi o ona četiri pitanja koja sam već spomenuo: priroda Brexita, Washington, dubina recesije i odgovor Berlina i Pariza. Dobijemo li, primjerice, Brexit koji je pozitivan za Britaniju, eskalaciju protueuropske politike reizabranog Donalda Trumpa, duboku europsku recesiju i nesuisaio odgovor Berlina i Pariza - gotovo sigurno dobivamo referendum o izlasku iz Europske unije, i to u nizu država i Istočne i Zapadne Europe. (D.J.) ■

JOSIP GLAUDIĆ

DR. SC. JOSIP GLAUDIĆ, PROFESOR POLITIČKIH ZNANOSTI NA SVEUČILIŠTU U LUKSEMBURGU

U dvije godine, do 2020., odredit će se budućnost za iduću generaciju